

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо ефективного управління лісами на основі ведення лісового господарства на принципах наближеного до природи лісівництва, адаптованого до кліматичних змін, збереження біорізноманіття в лісах

1. Обґрунтування необхідності прийняття законопроекту

У лісовому фонді України, а також на землях природно-заповідного фонду щорічно обліковуються значні площі насаджень, пошкоджених внаслідок стихійних явищ, а саме вітровалів та буреломів, з яких розробляється у мирний час у кращому випадку лише до 10% від загального обсягу.

На сьогодні ця ситуація значно ускладнилась у зв'язку з веденням бойових дій, неможливістю вчасно та ефективно реагувати на пожежі, стихійні природні явища, поширення шкідників, хвороб тощо.

Ліквідація наслідків зазначених явищ потребуватиме, в тому числі і проведення суцільних санітарних рубок. За діючими нормами закону України «Про оцінку впливу на довкілля» (далі – Закон) проведення таких рубок вимагатиме проведення оцінки впливу на довкілля.

Тривалість проведення такої оцінки складає від 3 до 10 місяців (в середньому 6 місяців), тоді як в європейських країнах держава наполягає, що такі види робіт повинні бути проведеними негайно з метою запобігання подальшому поширенню негативних явищ, зокрема, шкідників та хвороб, що призводить до значних втрат лісових ресурсів.

За результатами досліджень встановлено, що тільки у 2018 році невчасне проведення санітарних рубок в ослаблених і всихаючих лісах Держлісагентства призвело до збитків у сумі 1,2 млрд грн (за цінами реалізації деревини). Таким чином, запізнення з проведенням зокрема суцільних санітарних рубок в лісах призводить до значних економічних збитків внаслідок різкої втрати товарності заготовленої деревини, а також до затримання відновлення екологічних умов території у зв'язку із необхідністю здійснення у значних обсягах робіт, пов'язаних з оцінкою впливу на довкілля. Через зволікання з проведенням заходів з поліпшення санітарного стану лісів (санітарних рубок) у зв'язку з необхідністю проведення оцінки впливу на довкілля в середньому за 1 місяць відбувається зниження виходу лісоматеріалів круглих на 8 %, за 3 місяці – на 31 % і за 6 місяців – на 79 %. В результаті цього відбувається зниження надходжень рентної плати за заготівлю деревини. При проведенні оцінки впливу на довкілля протягом 6 місяців втрати коштів державного бюджету складають до 76 % в порівнянні із ситуацією, коли б розробка згарищ, буреломів чи вітроломів розпочалася б негайно.

За останні роки спостерігається поступовий і планомірний перехід від суцільно-лісосічних способів рубок до раціонального поєднання вибіркових і поступових способів рубок з формуванням складної різновікової структури насаджень. Аналіз фактично проведених рубок за останні 5 років свідчить про зменшення заготівлі деревини суцільним способом при проведенні рубок

головного користування (суцільнолісосічні і кінцевий прийом поступових рубань) за площею на 32% і за обсягом на 21%.

Проведення суцільних і поступових рубок головного користування здійснює вплив на певні компоненти довкілля (клімат і мікроклімат, атмосферне повітря, водні ресурси, ґрунти, флору, фауну, біорізноманіття, і як результат – на здоров'я людини), оцінка та значимість яких, як показують багаторічні дослідження, підтверджені відповідними звітами (з часу прийняття Закону було виконано понад 100 звітів з оцінки впливу на довкілля від проведення таких рубок), є слабкою або помірною (за інтенсивністю впливу), місцевою (за територіальним масштабом), короткотривалою (за тривалістю впливу) і низької або середньої значимості (за категорією значимості впливу). Вплив на компоненти довкілля є прямим, але короткостроковим, тимчасовим, обмеженим терміном виконання робіт, і носить локальний характер – виключно в зоні проведення робіт. Устаткування, що є джерелом шуму на території планованої діяльності, не вносить суттєвого додаткового рівня звукового тиску. Висновки про мінімальний допустимий вплив планованої діяльності на довкілля є у 100% звітів з оцінки впливу на довкілля.

На багатьох підприємствах вимоги оцінки впливу на довкілля дублюються вимогами, які отримують підприємства при здійсненні робіт із сертифікації системи ведення лісового господарства і ланцюга постачання продукції, яка здійснюється акредитованими на міжнародному чи національному рівнях організаціями, що гарантують незалежність, неупередженість та об'єктивність оцінки ведення лісового господарства.

При цьому, в більшості європейських країн процедура оцінки впливу рубок на довкілля не передбачена законодавством, а в деяких носить формальний характер. Так, згідно зі словацьким законодавством, процедура оцінки впливу на навколишнє середовище (далі – ОВНС) щодо управління лісами проводиться лише у випадку, коли територія площею понад 5 га має бути заліснена вперше або вирубана зі зміною землекористування. Якщо площа більше 5 га, але менше 10 га, спочатку проводиться перевірка, чи потрібна ОВНС, а якщо площа перевищує 10 га, ОВНС є обов'язковим (<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2006/24/20180901.html>).

Під час підготовки нового лісогосподарського плану справжньої процедури ОВНС немає. Під час його підготовки існує механізм для отримання пропозицій від нелісових організацій – наприклад, Міністерства навколишнього середовища, природоохоронних установ тощо ([https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/326/20220401#predpis.diel-siedmy, \\$41](https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/326/20220401#predpis.diel-siedmy,%20$41)). Тобто, підготовка лісогосподарського плану має власну процедуру для виключення негативного впливу на навколишнє середовище, проте вона не є справжньою процедурою ОВНС.

Війна з Росією обертається на великі економічні втрати для будь-якої території та будь-якої галузі економіки України, лісове господарство при цьому – не виключення. Для лісового господарства насамперед це прямі втрати і збитки від пошкоджень лісових масивів внаслідок артилерійських і ракетних обстрілів та пожеж, що їх супроводжують.

Крім того, непрямі втрати тобто такі, що не пов'язані з прямим впливом бойових засобів ураження – це призупинена діяльність десятків лісогосподарських підприємств на тимчасово окупованих територіях або сотні квадратних кілометрів замінованих лісових земель, що на тривалий час виведені з господарського використання та впливають на фінансові результати господарської діяльності підприємств.

В умовах воєнного стану лісове господарство відіграє ключову роль в забезпеченні сил оборони і безпеки держави лісоматеріалами для будівництва фортифікаційних споруд та облаштування оборонних споруд, а також дровами паливними для обігріву та приготування їжі, а також забезпечення потреб населення та соціальної сфери в енергетичних ресурсах.

Так, з початку широкомасштабного вторгнення станом на 01.07.2023 лише підприємства Держлісагентства безкоштовно надали для потреб оборони держави біля 273 тис. куб. м лісо- та пилопродукції, в тому числі лісоматеріалів круглих та дров паливних – 237 тис. куб. м та пилопродукції – 36 тис. куб. м.

У зв'язку з війною, складною ситуацією на енергетичному ринку за останній рік суттєво зросла потреба населення в дровах паливних до 5 млн куб. метрів, що також є викликом для держави.

Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» визначено, що лісистість має щорічно збільшуватися до досягнення оптимального рівня.

За офіційними статистичними даними лісистість території України становить менше 16 % і за цим показником знаходиться на дев'ятому місці серед європейських країн, а за запасами деревини – на шостому місці.

Для досягнення оптимальної лісистості (20%) має бути додатково створено понад 2 млн. гектарів лісу.

Указом Президента України від 07.06.2021 № 228/2021 «Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів» передбачено створення до 2030 року нових лісів на площі 1 млн гектарів.

За діючими нормами Закону створення нових лісів (лісорозведення) на площі понад 20 гектарів потребує проведення оцінки впливу на довкілля. Цим створюються певні перешкоди для державних підприємств у здійсненні робіт з лісорозведення у найкоротший термін, а також у організаційно-господарському облаштуванні території нових земель, переданих під заліснення, при лісовпорядкуванні. Це пов'язано з тим, що при організації території, наданої під заліснення, при базовому лісовпорядкуванні, середня площа лісового кварталу в Україні становить 50-75 га. Збереження такого розміру квартальної мережі оптимізує ведення лісового господарства, зменшить до мінімуму витрати для створення лісових культур і догляд за ними та протипожежне облаштування лісів шляхом створення мережі доріг протипожежного призначення.

Крім того, територія України розміщена у різних природних зонах, які різняться між собою різними природно-кліматичними умовами і як наслідок мають різну лісистість від 5 % в Українському Степу до 42 % Українських Карпатах. Враховуючи зазначене, при визначенні необхідності здійснення оцінки

впливу на довкілля під час лісорозведення потрібно зважати на розташування ділянки в тій чи іншій природній зоні.

Європейська система оцінки впливу на довкілля дає можливість кожній країні встановлювати свої національні рамки для діяльності в галузі лісового господарства, які не повинні перешкоджати розвитку лісового сектору держави.

При створенні нових лісів (лісорозведенні – «afforestation») на нелісових землях, зокрема у Великобританії оцінці впливу на довкілля підлягають ділянки лісорозведення площею понад 10 гектарів за спрощеною процедурою, а понад 50 гектарів – подаються на розгляд до Національного агентства навколишнього середовища (<https://www.gov.uk/guidance/forestry-project-checks-all-projects#allnew-planting-over-10-ha-including-restocking-an-alternative-area>).

У Латвії відповідно до Закону про оцінку впливу на довкілля та систему екологічного менеджменту (від 22.02.2005), діяльністю, яка суттєво впливає на довкілля в сфері лісового господарства, є перетворення лісових земель або водно-болотних угідь загальною площею понад 100 гектарів, наприклад шляхом осушення або вирубки лісів (п. 31), а здійснення процедури оцінки впливу на довкілля під час лісовідновлення та лісорозведення взагалі не передбачається (<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/520012015014>).

Тому внесення зазначених змін до Закону сприятиме не тільки посиленню екологічної безпеки держави, але й нарощуванню її природо ресурсного потенціалу. Запропоновані зміни узгоджуються також з європейським законодавством.

Також потребує врегулювання питання необхідності проведення оцінки впливу на довкілля при вирубуванні дерев і чагарників у разі зміни цільового призначення земельних лісових ділянок з метою їх використання в цілях, не пов'язаних з веденням лісового господарства.

На офіційному сайті Кабінету Міністрів України оприлюднений офіційний переклад Директиви Європейського парламенту і ради 2011/92/ЄС від 13 грудня 2011 року про оцінювання впливу деяких публічних і приватних проектів на довкілля (кодифікація) (далі – Директива) <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yeuropejska-integraciya/perekladi-aktiv-acquis-yes/rozdil-v-ekonomichne-ta-galuzeve-spivrobotnictvo/glava-6-navkolishnye-seredovishe>

Відповідно до вимог статті 4(2) та підпункту (d) пункту 1 Додатку II даної Директиви проекти, що стосуються **лісорозведення та вирубування дерев і чагарників у разі зміни цільового призначення земель** (*Initial afforestation and deforestation for the purposes of conversion to another type of land use*), підлягають оцінці впливу на довкілля.

При цьому, країни самостійно визначають необхідність проведення у таких випадках оцінку впливу на довкілля.

У Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті, прийнятій 25.02.1991 в Еспоо (Фінляндія) та ратифікованій в Україні Законом від 19.03.99 № 534-XIV (534-14) (далі – Конвенція), невірно перекладено назва виду діяльності, яка може чинити

значний шкідливий транскордонний вплив і потребує встановлення процедури оцінки впливу на навколишнє середовище, зазначену у пункті 17 Додатку I, а саме: «deforestation of large areas» перекладено як «вируб лісів на великих площах». Насправді термін «deforestation» в Євросоюзі означає знеліснення території із подальшою зміною цільового призначення земель (без подальшого відновлення на цій території лісів).

Лісогосподарські заходи, а саме проведення різних видів рубок в англomовному перекладі визначаються зовсім іншими термінами. Наприклад, рубка головного користування – «final felling», санітарні рубки – «sanitary cuttinngs», різного виду рубки догляду – «thinning», заготівля деревини – «harvesting, logging».

Отже, невірний переклад терміну «deforestation» призводить до невірного тлумачення та застосування вимог Директиви та Конвенції.

2. Цілі та завдання законопроекту

Законопроект розроблений з метою ефективного управління лісами на основі ведення лісового господарства на принципах наближеного до природи лісівництва, адаптованого до кліматичних змін, збереження біорізноманіття в лісах, визначення термінів на законодавчому рівні щодо природних зон України, поділу території України за природними зонами в розрізі територіальних громад, спрощення процедури погодження та затвердження матеріалів лісовпорядкування та розрахункової лісосіки, підвищення ефективності поліпшення санітарного стану лісів, а також наближення природоохоронного законодавства України до вимог законодавства ЄС.

3. Загальна характеристика та основні положення законопроекту

Законопроектом пропонується внесення змін до Лісового кодексу України з метою закріплення на законодавчому рівні визначення термінів щодо природних зон України, поділу території України за природними зонами в розрізі територіальних громад, розподілу повноважень між Міндовкілля та Держлісагентством стосовно погодження та затвердження матеріалів лісовпорядкування та розрахункової лісосіки, встановлення обов'язковості призначення суцільних санітарних рубок за наявності рішень комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій відповідних рівнів.

Також пропонується внесення змін до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» з метою чіткого визначення видів лісогосподарської діяльності, які потребують проведення оцінки впливу на довкілля. Пропонується визначити, що процедура проведення оцінки впливу на довкілля є обов'язковою при проведенні усіх рубок головного користування, в межах фондів рубок головного користування, які визначаються лісовпорядкуванням, залишається вимога щодо проведення процедури оцінки впливу на довкілля при проведенні суцільних санітарних рубок на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду; лісорозведені на ділянках, площа яких більша встановленого мінімуму для кожної з природних зон. Також пропонується включити до другої категорії видів планованої діяльності, які потребують проведення оцінки впливу на довкілля

вирубання дерев і чагарників на площі понад 500 квадратних метрів у разі зміни цільового призначення земельних лісових ділянок з метою їх використання в цілях, не пов'язаних з веденням лісового господарства.

4. Стан нормативно-правової бази у даній сфері правового регулювання

У зазначеній сфері правового регулювання діє Лісовий кодекс України, Закон України «Про оцінку впливу на довкілля».

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Прийняття цього Закону не потребуватиме додаткових видатків із Державного бюджету України.

6. Прогнозовані соціально-економічні та інші наслідки прийняття законопроекту

Прийняття цього законопроекту закріпить на законодавчому рівні визначення термінів щодо природних зон України, передбачить поділ території України за природними зонами в розрізі територіальних громад, спростить процедуру погодження та затвердження матеріалів лісовпорядкування та розрахункових лісосік, чітко визначить види лісгосподарської діяльності щодо яких застосовується процедура оцінки впливу на довкілля, дозволить забезпечити покращення санітарного стану лісів, підвищить ефективність проведення природоохоронних заходів та підвищить рівень надходжень до Державного бюджету України за рахунок збільшення виходу лісоматеріалів круглих при проведенні заходів з поліпшення санітарного стану лісів.

Народний депутат України

ЄАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Матусевич Олександр Борисович
Сертифікат: 26B2648ADD3032E104000000AA32310046AAAE00
Дійсний до: 28.12.2024 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
292д9/1-2023/156645 від 19.07.2023

1256408